

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ТАЙВАНЮ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВ'ЯЗАННЯ «ТАЙВАНСЬКОЇ ПРОБЛЕМИ»

Проаналізовано вплив демократичних перетворень на Тайвані на розв'язання проблеми стосунків між КНР та Китайською Республікою на Тайвані. Обґрунтовано висновок, що демократизація Тайваню ускладнила ситуацію, оскільки динаміка його внутрішньополітичного розвитку фактично є несприятливою для мирного вирішення проблеми.

Демократизація і розвиток контактів між берегами Тайванської протоки

Демократизація Тайваню, причини та перебіг якої перебувають поза межами цього дослідження, була передумовою започаткування відносин між КНР та Китайською Республікою на Тайвані. Як відомо, впродовж майже 40 років перебування на Тайвані режим Гоміньдана наполягав на тому, що саме він - єдиний легітимний уряд Китаю та його представник у світі. Звідси й небажання контактувати з КНР, закріплене у політиці «трьох ні» - «ні контактам, ні переговорам, ні компромісам». Утім, надання КНР місця в ООН (1971 р.), а згодом і дипломатичне визнання з боку США Пекіну як єдиного уряду Китаю (1979 р.), суттєво підірвали підґрунтя таких претензій. Це призвело не тільки до міжнародної ізоляції Тайваню, а й до того, що одна з основ легітимності режиму Гоміньдана, а саме віра у переможне повернення на материковий Китай ставала дедалі примарнішою. За таких умов президент Китайської Республіки (КР) Цзянь Цзіньго розпочав поступову демократизацію країни.

Одним з перших кроків на шляху демократизації було скасування заборони на відвідання материкового Китаю (1987 р.). Згодом були скасовані військовий стан (1987 р.) та дія «Тимчасового положення на період мобілізації для придушення комуністичного заколоту» (1991 р.), чим, по суті, було покладено край стану громадянської війни та визнано існування двох окремих держав на берегах Протоки. Впродовж 1990-1992 років було створено інституційно-правову базу стосунків між КР та КНР - засновано Раду у справах Материка (установа міністерського рівня) та Раду національного об'єднання. У 1991 році остання ухвалила Програму національного об'єднання, в якій зазначалося, що «як Материк, так і Тайвань є частинами Китаю. Спри-

яння об'єднанню держави повинно бути спільною справою для всіх китайців» [4]. У 1992 р. ухвалено «Акт про відносини між жителями Тайванського регіону та Материкового регіону».

Ініціативи тайванської сторони здійснювалися у час зростання відкритості та прагматизму у внутрішній і зовнішній політиці КНР після смерті Мао Цзедуну. Були започатковані економічні реформи у напрямку впровадження ринкових засад господарювання. Суттєве скорочення видатків на оборону зменшило можливості «звільнити острів силами Народно-визвольної армії Китаю». Запропонований принцип «одна країна, дві системи» був покликаний схилити Тайвань до об'єднання. Ден Сяопін уважно стежив за економічним та соціальним розвитком співвітчизників у Гонконгу та на Тайвані і, певно, запозичив деякі реформаторські ідеї. Він був особисто знайомий з Цзянь Цзіньго з часу навчання в Університеті трудівників Китаю ім. Сунь Ятсена у Москві у 1920-х роках [2: 17]. З 1990 року особливий посланець президента КР Лі Денхуея Су Чжичен неодноразово зустрічався із посадовцями КНР [J: 45]. Існувало передчуття, що конфлікт між КНР та КР буде швидко розв'язано, тим більше, що позиції ГМД та КПК збігалися у головному - визнанні існування єдиного Китаю.

У 1991 році сторонами були створені «офіційно неофіційні, неофіційно офіційні» організації для проведення переговорів: на Тайвані це був Фонд обмінів через Протоку під керівництвом Гу Чженьфу, а в КНР - Асоціація відносин між берегами Тайванської протоки, очолювана Ван Даоханем. Ці нібито неурядові організації насправді фінансувалися з бюджетів відповідних країн та виконували завдання, поставлені найвищим керівництвом. Передумовою для проведення будь-яких переговорів Пекін назвав визнання Тайванем «принципу одного Китаю». У 1992 році

в Гонконгу між Фондом та Асоціацією проведено зустріч з приводу тлумачення цього принципу. Хоча під час зустрічі не було досягнуто згоди, однак з подальших телефонних та письмових консультацій між сторонами ГМД дійшла висновку, що КНР визнає право КР на власне тлумачення принципу «одного Китаю» [1: 50-51]. Так з'явилася хитромудра формула - «один Китай, різні тлумачення» (відома також як «консенсус 1992 року»). *«Це не була письмова згода, а консенсус, на основі якого змогла відбутися зустріч 1993 року. Важливо було створити ситуацію невизначеності, за якої кожна зі сторін не відкидала б існування іншої сторони»* [3: 37]. Було створено основу, на якій, не зачіпаючи болючих питань суверенітету, сторони змогли провести переговори з актуальних проблем торгівлі, комерції, мореплавства, рибальства, засвідчення документів, культурних та гуманітарних обмінів тощо.

Необхідність таких переговорів виникла не лише через неврегульований статус Тайваню, а, головне, через те, що обсяг зв'язків між сторонами досяг рівня, який уже вимагав певної регламентації. Почалося із відвідин ветеранами армії ГМД родичів у материковому Китаї. Згодом Материк стали відвідувати тайванські туристи, бізнесмени звернули увагу на динамічний ринок КНР, де, на відміну від інших країн, їм не треба було долати мовний бар'єр та засвоювати новий спосіб ведення справ. Інвестиції були спрямовані до КНР, насамперед, у найближчу до Тайваню провінцію Фуцзянь, у вільну економічну зону Сямень. У результаті за період 1991-2003 років тайванські інвестиції у КНР склали, за підрахунками тайванської сторони, понад 34 млрд доларів США, а за підрахунками китайської сторони - понад 70 млрд. Розбіжності в оцінках розміру інвестицій пов'язані з тим, що більшість тайванських капіталовкладень надходить до КНР не прямо, а переважно через Гонконг (загалом близько 48 % усіх тайванських закордонних інвестицій спрямовані до КНР; значна частка припадає на Гонконг - тобто реально на ту саму КНР). Для Тайваню КНР стала головним торговельним партнером (33 % експорту, тоді як частка США - 18 %; частка імпорту з КНР становить 8,6 % від загального обсягу і поступається лише імпорту з Японії та США) [14: 137-156]. Понад 1 млн тайванських громадян проживає постійно у КНР у справах; лише в Шанхаї їх понад 300 тис. Дедалі більше молодих тайванців їдуть навчатися в університетах КНР.

Оцінка поступу, який демократизація Тайваню внесла у стосунки між берегами Тайвансь-

кої протоки, не може бути однозначною. З одного боку, для нормального стану міжнародної співпраці переговори, взаємні інвестиції та торгівля є звичним буденним явищем. З іншого - після 40 років відсутності будь-яких контактів переговори 1992-1995 років були справжнім політичним проривом. Однак дослідження впливу демократизації на внутрішньополітичний розвиток Тайваню переконує, що вона радше ускладнила розв'язання тайванської проблеми.

Внутрішньополітичний розвиток острова в умовах демократизації та його вплив на стосунки Тайваню з КНР

Говорячи про складнощі, породжені демократизацією Тайваню, автор не стверджує, що демократичні порядки неприйнятні для Тайваню. Проблеми Тайваню породжені не нинішніми політичними змінами - впродовж десятків років вони існували за умов авторитарного режиму, однак не були належно оцінені, тим більше розв'язані. Демократизація справляє вплив на материкову політику Тайваню та перспективи розв'язання «тайванської проблеми» на трьох рівнях.

Перший рівень - фундаментальний, пов'язаний зі зміною природи режиму та, відповідно, його зовнішньої політики. Демократія трансформує владні відносини між державою та суспільством, політичні інтереси режиму, сприйняття ним середовища безпеки, змінює інституційну організацію зовнішньої політики та процес прийняття рішень у цій сфері. Вона призводить до диверсифікації державної влади, появи нових політичних гравців із різноманітними, складно узгоджуваними інтересами. Через це зовнішня політика стає залежною від внутрішньополітичних протистоянь, коаліційних об'єднань та компромісів. Новий спосіб легітимізації влади - вибори - спонукає політичне керівництво до відповідальності перед виборцями. Відкритість питань зовнішньої політики та зменшення відірваності держави від суспільства привели до перетворення материкової політики Тайваню на важливий предмет публічної дискусії. Отже, внаслідок демократизації політичний режим Тайбею втратив монополію на визначення зовнішньополітичного курсу та довгострокових цілей держави в цілому. Розв'язати тайванську проблему вже не можна без урахування думки громадян КР.

На *другому* рівні демократія опосередковано впливає на відносини між КР та КНР. Її вплив тут пояснюється запровадженням громадянських та політичних прав, свободою слова, виборами, політичним змаганням між партіями. За автори-

таризму проблеми тайванського суспільства залишалися прихованими. Авторитарний режим Гоміньдана не був толерантним щодо інакомислячих; прояви бодай якоїсь свободи думки не стосувалися тих, хто піддавав сумніву правомірність режиму, прагнув незалежності острова або заперечував китайську ідентичність тайванців. Демократизація створила умови для еволюції й розв'язання конфліктів у суспільстві за допомогою впровадження свободи слова, чесних виборів, вільних засобів масової інформації тощо.

Третій рівень розв'язання «тайванської проблеми» пов'язаний із тим, як демократична практика здійснюється в умовах Тайваню. Йдеться, насамперед, про інституційні вади тайванської демократії, особливості тайванської політичної культури, існування пережитків минулого режиму, неприйнятних для демократичного суспільства. Ці фактори посилюють перманентне протистояння на острові, ускладнюють пошуки компромісу між політичними елітами та в суспільстві в цілому. Передусім тут слід відзначити особливості виборчої системи Тайваню. На виборах до національного парламенту - Законодавчого Юаня - донедавна застосовувалася система єдиного неперехідного голосу у багатомандатних виборчих округах, скасована внаслідок конституційної реформи 2005 року. (За новими правилами вибори ще не проводились.) На думку дослідників, ця система дозволяє безвідповідальне та популістське ведення виборчої кампанії, робить можливим обрання кандидатів з радикальними поглядами [13].

Далі, на Тайвані існує дуже складна система виборних органів. Шляхом виборів формується 7 органів національної та місцевої влади (донедавна їх було 10). Отож, коли врахувати, що вибори проводяться в різний час, стає зрозумілим - країна живе в стані перманентної виборчої кампанії. Конституційна структура є недосконалою, оскільки не створює для парламенту реальних важелів впливу на виконавчу владу. За умов, коли президент належить до однієї партії, а більшість у парламенті сформована іншими, консенсус стає недосяжним, виникає загроза паралічу законотворчої діяльності [9]. Одним із наслідків цього і стає неможливість проводити компромісну політику щодо КНР.

Важливим є й те, що вибори президента Тайваню відбуваються за системою відносної більшості. У 2000 р. Чень Шуйбянь був обраний 39 % голосів (тоді як конкуренти з «синього» табору разом набрали близько 60 %). Це призводить до того, що президент не сприймається як

виразник волі всього народу, а тільки як сторона у партійному протистоянні. Це послаблює позиції Тайваню: у Пекіні вважають, що не можна вести переговори із президентом меншості.

Для розуміння материкової політики Тайваню слід розглянути два питання тайванської внутрішньої політики, що тісно пов'язані з демократичними перетвореннями суспільства і визначають перспективу розв'язання тайванської проблеми. Йдеться про дилеми «тайванська ідентичність / китайська ідентичність» та «незалежність / об'єднання».

На думку Хе Баогана, демократизація впливає на розвиток національної ідентичності неоднозначно. Вона може сприяти об'єднанню нації, як у випадку Німеччини та, схоже, Кореї. З іншого боку, демократизація може породжувати нову національну ідентичність і сепаратистські рухи. На думку дослідника, саме остання тенденція переважає на Тайвані [5]. Е. Мансфілд та Дж. Снайдер вважають, що в умовах демократизації, коли сила політичної еліти відносно зменшується, постає необхідність у мобілізації мас. Але, врешті-решт, політична активність мас стає важко керованою звичайними засобами, тоді виникає спокуса використати націоналістичні почуття виборців [8: 89-91].

Заплутаність і складність питання китайської чи тайванської ідентичності створює поживний ґрунт для політичних маніпуляцій. Насправді, за винятком 300 тис. аборигенів, які становлять тільки 2 % населення острова, майже всі тайванці є ханьцями. Але в суспільстві розрізняють «корінних тайванців» (*беньшенжень*) та втікачів, що прибули у 1949 р. (так званих *вайшенжень*). Прихильники тайванської ідентичності вважають тайванців окремою нацією, найчастіше на підставі примордiальних критеріїв, таких, як спільна мова та культура, і наголошують на тому, що Тайвань завжди перебував під владою загарбників, до яких вони відносять і китайський режим ГМД [11]. До того ж тайванській політичній культурі властивий «синдром жертви». Створюється ситуація, коли назвати себе китайцем означає визнати свою ворожість до Тайваню. Це дуже небезпечна тенденція, яка загрожує розколом суспільства за етнічною ознакою. Заяви окремих політиків з табору Демократично-прогресивної партії про те, що в Тайбейі потрібно створити Чайнатаун для всіх, хто відчуває себе китайцями [10], аж ніяк не сприяють порозумінню в суспільстві та виробленню компромісного і зваженого підходу до стосунків із КНР.

Розвиток тайванської ідентичності супроводжується переглядом історії острова в анти-

китайському дусі, розвитком місцевих діалектів, запровадженням нових шкільних навчальних програм, де історія, географія та література Китаю вивчаються в рамках загальних курсів історії, географії та літератури. Зрозуміло, що все це є відновленням справедливості щодо тайванців, які були позбавлені культурних прав у роки авторитаризму, але такі дії викликають серйозне роздратування КНР та побоювання китайців на острові, які вважають, що вони стануть жертвою «тайванізації» чи зворотної дискримінації. Звісно, це не сприяє консолідації суспільства.

Відтоді, як у середині 90-х років уряд ГМД припинив практику з'ясування походження громадян, не залишилось надійних статистичних даних про кількість вихідців з материка (*хакка*) та так званих «корінних тайванців» (*хокло*). Поширення змішаних шлюбів також призвело до розмивання межі між ними. Етнічне розрізнення Тайваню є політичним актом, який широко експлуатують політики всіх рівнів під час виборів.

Питання національної ідентичності ускладнюється ще й тим, що в політичній та науковій практиці «тайванську націю» тлумачать принаймні в чотири різні способи. По-перше, під тайванською нацією розуміють етнічну групу - хокло (інші назви - холо, міннань), яка становить 73 % від населення острова. По-друге, тайванцями називають тих вихідців із Китаю, які прибули на острів до 1895 року (хокло та хакка), тобто втікачів 1949 року не включають до тайванської нації. По-третє, тайванську націю розуміють як націю територіально-політичну і отожднюють з усім населенням острова. До цього, західного розуміння нації схилиються помірковані політичні еліти. По-четверте, тайванську націю вважають частиною китайської нації [12: 241]. Такою була офіційна позиція Гоміньдану раніше, такою є точка зору КНР сьогодні.

Як показують результати соціологічних опитувань, тайванська ідентичність почала переважати китайську з початку 90-х років внаслідок дії демократичних свобод та політики «тайванізації». Однак досі китайцями вважають себе близько 16 % населення [7] (це більше, ніж частка вихідців з материка - 12 %). На складність і неоднозначність питання вказує й те, що популярною відповіддю на запитання про національну ідентичність є «і китаєць, і тайванець».

Проблему незалежності не можна вважати похідною від проблеми ідентичності. Як доводять соціологічні опитування та результати виборів, кореляції між прихильниками тайванської ідентичності та прихильниками незалежності не існує. Якщо тайванцями вважають себе 60 % населення,

то незалежність підтримують тільки близько 30 % населення [7]. Можна вважати себе тайванцем, але не підтримувати незалежність, і навпаки.

Говорячи про дилему *незалежність /об'єднання*, слід розуміти, що проголошення незалежності у тайванському випадку не означає створення нової держави, як у випадку колоній чи сецесіоністських областей. Китайська Республіка за 95 років існування ніколи не втрачала правосуб'єктності і ніколи не керувалася іншою державою. В цьому сенсі «незалежність» - некоректне слово. Коли на Тайвані говорять про незалежність, під цим розуміють переформатування державної структури та державної ідеології таким чином, щоб виключити будь-яку інституційну, ідеологічну та державницьку залежність від концепту «одного Китаю», рештки якого досі існують у конституції та суспільній свідомості. Звісно, політики та науковці розрізняють незалежність острова *de facto* та *de jure*. Щодо незалежності в першому розумінні, ніяких суперечностей в суспільстві та в політикумі острова не існує: як «сині» (Гоміньдан, Партія для народу та Нова партія), так і «зелені» (Демократично-прогресивна партія та Тайванський союз солідарності) не ставлять під сумнів суверенітет Тайваню і категорично відкидають усі спроби Пекіну звести Тайвань до рівня провінції. Щодо проголошення незалежності острова *de jure*, то під нею розуміють зміну назви держави, її конституції, відмову від гасла «одного Китаю» шляхом впровадження нової конституції та проведення референдуму для її схвалення.

Знов наголосимо, що незалежність КР ніхто ніколи не скасовував ніякими актами. Створення так званої «другої республіки» на Тайвані означатиме не просто зміну вивіски, а радикальний перегляд історичної та ідеологічної бази тайванської державності - відмову від трьох народних принципів Сунь Ятсена, відкидання велико-китайської ідентичності, ревізію історії острова. В цьому сенсі конфлікт між «синіми» та «зеленими» - це не тільки конфлікт щодо того, як має називатися держава і які в неї мають бути стосунки із материковим Китаєм, а ще й конфлікт «цивілізаційних консерваторів» та «цивілізаційних реформаторів» (терміни професора В. М. Якушика).

Результатом розвитку окремої тайванської ідентичності та пошуку Тайванем свого власного місця в світі став поступовий відхід від політики «одного Китаю», як її розуміють у КНР. Якщо на початку 90-х років уряд ГМД дотримувався політики «одного Китаю» і вважав себе єдиним легітимним урядом Китаю, то зараз принцип «одного Китаю» на Тайвані розуміють і викори-

стовують у культурно-цивілізаційному плані без згадок про суверенітет та об'єднання [75].

Зрозуміло, що розвиток тайванської ідентичності, трансформація принципу «одного Китаю» та плани «зелених» (ДПП і ТСС) проголосити незалежність викликають занепокоєння Пекіну. Справа тут не в отриманні островом реальної незалежності, яку він *de facto* вже має, та не в набутті ним нового статусу в міжнародній системі, хоч ці питання також турбують китайське керівництво. Побоювання Пекіна стосуються передусім історико-ідеологічного компонента проблеми. Відрив Тайваню від Великого Китаю, підтриманий більшістю населення острова (тобто руйнування концепції «одного Китаю»), означатиме велику поразку КНР. По-перше, це поставить під сумнів «одужання» Китаю від століть колоніальної експансії західних держав і набуття ним статусу великої держави. Якщо одна з територій, силою відірвана від Китаю в часи його слабкості, не буде повернута в лоно батьківщини, це означатиме закріплення приниженого статусу Китаю.

По-друге, цей факт похитне віру еліти КНР та її населення у правильність соціально-економічної моделі розвитку країни. По-третє, китайська політична культура історично не розрізняє спільноти політичні та культурні, тому розрив Тайванем цієї єдності - удар по цінності китайської культури та по китайській традиції. По-четверте, розвиток тайванської ідентичності та проголошення островом незалежності розглядаються в Пекіні як дуже небезпечний прецедент, який може бути використаний в таких проблемних регіонах КНР, як Тибет, Сінцзян-Уйгур та Внутрішня Монголія. По-п'яте, створення тайванської ідентичності вибиває з рук Пекіну один із головних аргументів на користь об'єднання, а саме аргумент про кровну і духовну спорідненість материкових китайців та тайванців. Ось чому Пекін так хворобливо сприймає будь-які натяки на проведення референдумів, запровадження змін до конституції тощо. Ось чому розвиток тайванської нації викликає побоювання, що об'єднання Китаю може бути недосяжним, якщо відбуватиметься за демократичною процедурою.

Висновки

Демократичні перетворення на Тайвані суттєво змінили ситуацію в регіоні Тайванської протоки. На початку 90-х років уперше за чотири десятиліття стали можливими контакти між сторонами. Але вплив демократизації не був однозначним. З одного боку, відбуваються справді позитивні зрушення у тому, що стосується економічних та гуманітарних контактів. Втім, навіть ці успіхи є суперечливими. Економічна співпраця розвивається не стільки завдяки, скільки всупереч діяльності тайванського уряду. Брак довіри між сторонами призводить до того, що тайванці сприймають економічну співпрацю з КНР вкрай неоднозначно. Вона є суттєвим чинником підтримки економічного зростання острова (особливо після кризи 2001 року). Разом з тим тайванський уряд розглядає зростання економічної залежності від КНР як загрозу безпеці країни. Звідси всілякі обмеження на торгівлю, встановлення максимального розміру інвестицій в економіку КНР, визначення сфер вкладання капіталів. Близько 60 % громадян КР виступають за посилення регулювання економічної співпраці з материковим Китаєм [6: 68]. Однак загалом слід позитивно оцінити економічну співпрацю, оскільки це призводить до зростання взаємозалежності сторін, зменшує ризик військового конфлікту, сприяє збереженню *Status quo*.

З іншого боку, демократизація Тайваню сприяла розвитку окремої тайванської ідентичності та прагненням частини населення острова «проголосити незалежність». На думку автора, ці внутрішньополітичні процеси ускладнили перспективу об'єднання, тим більше об'єднання на умовах КНР. Зрештою в Пекіні мають зрозуміти, що вирішити питання шляхом кулуарних переговорів із керівною партією Тайваню вже не вдасться. Демократичні перетворення на Тайвані привели до того, що будь-яке вирішення проблеми має, насамперед, бути підтримане народом Тайваню. Для того щоб схилити тайванців до тієї чи іншої форми об'єднання, КНР повинна запропонувати їм щось таке, чого вони зараз не мають. Але схоже, що КНР не збирається відступати від жорсткої лінії поведінки.

1. Зинovieв Г. К вопросу о «консенсусе 92 г.» // Проблемы Дальнего Востока.- 2003.- № 3.- С. 45-55.
2. Ларин А. Г. Два Президента, или Путь Тайваня к демократии.- М.: Academia, 2000.- 200 с.
3. Хуан Дж. Наведение мостов - дело будущего? // Тайванская панорама.- 2006.- № 4.- С. 34-39.
4. Guidelines for National Unification II www.mac.gov.tw/english/MacPolicy/gnueng.htm.

5. He, Baogang. Democratization and the National Identity Question in East Asia II <http://www.ihome.cuhk.edu.hk/~b102291/activity/anniversary/11hebaogang.doc>.
6. How should our government handle Taiwanese investments on China? Opinion Poll Results. September 2004 I Important Documents on the Government's Mainland Policy. Spirit of Goodwill. Active Cooperation. Permanent Peace.- Taipei: MAC, 2004.- 70 p.

7. *Huang, Jewel*. Survey reveals Taiwanese national sentiment strong *II* <http://www.taipeitimes.com/News/taiwan/archives/2006/12/14/2003340373>.
8. *Mansfield E., Snyder J.* Democratization and War *II* Foreign Affairs.- Vol. 74.- No 3, May-June 1995.- С 89-91.
9. *Ogasawara, Yoshiyuki*. Constitutional Reform and Democratization in Taiwan *II* www.tufts.ac.jp/ts/personal/ogasawara/paper/epaper2.html.
10. *Shih, Hsiu-chuan*. Taipei needs Chinatown, Tsai says *II* <http://www.taipeitimes.com/News/taiwan/archives/2006/12/01/2003338616>.
11. *Shubert, Günter*. A New Rising Nation? The Discourse of National Identity in Contemporary Taiwan *II* http://www.cefc.com.hk/uk/pc/articles/art_ligne.php?num_art_ligne=230.
12. *Song, Xiaokun*. A Unified China or an Independent Taiwan? A Normative Assessment of the Cross-Strait Conflict *I* Contextualizing Secession. Normative Studies in Comparative Perspective. Ed. by B. Coppeters and R. Sakwa.- Oxford: Oxford University Press, 2003.- 296 p.
13. *Su, Chi*. Domestic Determinants of Taiwan's Mainland Policy *II* www.taiwansecurity.org./TS/2002/Su-0502.htm.
14. *Sung, Yung-Wing*. The Emergence of Greater China. The Economic Integration of Mainland China, Taiwan and Hong Kong.- Houndmills, Basingtoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2005.- 236+XVI p.
15. *Taiwan Strait I*. What's Left of "One China"? *II* http://www.crisisgroup.org/library/documents/report_archive/A400992_06062003.pdf.

P. Bilak

DEMOCRATIZATION OF TAIWAN AND ITS IMPACT ON THE PROSPECTS OF «TAIWAN PROBLEM» RESOLUTION

The article considers how democratic transformations in Taiwan influence development of relations across the Taiwan Strait. The author suggests that democratization has ambiguous consequences for the prospects of Taiwan-China relations. On the one hand, it was the prerequisite of the Cross-Strait relations. On the other hand, it complicates relations between Taiwan and China, seriously and almost completely rules out peaceful reunification.